

Boris VULIĆ

Vjera kao eshatološko nestrpljenje.

Ogled o Sergiu Quinziju

– Vlastita naklada, Osijek, 2020.,
226 str.

Studija *Vjera kao eshatološko nestrpljenje. Ogled o Sergiu Quinziju*, autora Borisa Vulića, profesora dogmatske teologije na đakovačkom Katoličkom bogoslovnom fakultetu, siguran je i uspio pokušaj da se eshatološka pitanja vrata s margine u središte, ne samo teorijskoga teološkoga promišljanja nego i da se upozori na važnost njihova egzistencijalnoga usvajanja. Studija je podijeljena u pet ravnomjerno raspoređenih poglavlja s pripadajućim podnaslovima, predgovorom, uvodom, zaključnim mislima te bibliografijom. Quinzijeva središnja misao, koju nam posreduje Vulić, može se sažeti u pitanje: *Gospodine, zašto se nisi vratio kako si nam obećao?* To je, čini se, lajtmotiv te studije, koji se nalazi istaknut i na njezinoj naslovnici.

Svoj ogled o talijanskom autoru Sergiu Quinziju (1927. – 1996.) Vulić otvara konstatacijom o dinamici malih i velikih iščekivanja. Čovjek iščekuje odlučujući trenutak u kojem dolazi do prekida sa starim te započinje nešto sasvim novo i konačno. Za kršćane je to Kristov konačni dolazak koji je on sam najavio. No on nikako da se dogodi. To je središnja misao koju nam posreduje autor. Quinzio ne će dati odgovore na pitanje nedogađanja paruzije niti mu je

to namjera, nego će svojim pitanjima i smjelim promišljanjem baciti novo svjetlo na teme koje su teologija i vjernički život pomalo marginalizirali ili su se naviknuli na već uvriježene i za istinske propitivače vjere nezadovoljavajuće odgovore.

Vulićevo iščitavanje Quinzija pokazuje da se recepcija Quinzijeve misli kretala od posvemašnje zapostavljenosti do toga da je postala vrlo poželjan sugovornik. Toj potonjoj recepciji Quinzijeve misli pripada i sam Vulić. Iako nema formalno obrazovanje filozofa ni teologa, Quinzijeva djela imaju vrhunska teološka, ali i filozofska obilježja, stoga ga autor studije naziva *teologom onkraj teologije i filozofom onkraj filozofije*.

Izostanak eshatološkoga događaja, odnosno kašnjenje paruzije, nosi sa sobom kao posljedicu simulakrume spasenja. Kao jedan od simulakruma spasenja Quinzio vidi modernitet koji u središte stavlja čovjeka i njegova tehnička dostignuća od kojih očekuje spasenje. Činjenicu čovjekove okrenutosti sebi i iščekivanja samospasenja, na tragu Quinzijeva promišljanja, Vulić ovako sažima: »Čežnja je ostala, vremena su prolazila, zaborav je učinio svoje, snaga vjere je popustila i na koncu se moderni čovjek, i dalje pogođen patnjom i smrću, okrenuo sam sebi kao nikada prije.« Crkva, otvorena svijetu, koja se trudi biti moderna i humana manje iščekuje Božje obećanje spasenja te je više propusna za otajstvo zla. Uz modernitet i nihilizam pripada posljedicama kašnjenja paruzije. Nihilizam se okreće ništa-

vilu zbog toga što ono obećano, koje se trebalo jasno očitovati, još nije nastupilo. Tako Quinzio ustanovljuje da nihilizam i modernitet imaju svoje korijene u judeokršćanskoj vjeri, u oduljivanju kašnjenja eshatološke punine. Prividnom spasenju pridonio je i projekt demitologizacije Svetoga pisma. U tom kontekstu Vulić podcrtava da je Sveto pismo podvrgnuto ili ravnodušju ili prilagođenim tumačenjima koja su vođena simbolikom i demitologizacijom, što pak vodi neautentičnom čitanju Pisma.

Quinzio optužuje helenističku misao da je pridonijela spiritualizaciji kršćanstva, a onda i spiritualizaciji Božjega spasenja, što se posebno vidi kad teologija, već od 2. stoljeća, počinje tumačiti kako treba shvatiti uskrsnuće od mrtvih. Spasenje se naviješta kao duhovnu stvarnost, a težište je stavljeno na besmrtnost duše. To je dovelo do ravnodušnosti vjernika spram Božjega spasenja, što se najbolje ogleda u tome da i neki vjernici žive kao da nema uskrsnuća mrtvih. Kao jedan od problema ustaljenih tumačenja uskrsnuća mrtvih ističe se prevlast prenesenoga značenja u shvaćanju Svetoga pisma, čemu se Quinzio snažno protivi jer se pri takvome tumačenju sadržaji Pisma tumače simbolički i metaforički, što je ponovno posljedica kašnjenja parazije i praznoga prostora koji treba nečim ispuniti. Takvo tumačenje jest slabljenje Pisma koje dovodi do toga da je Crkva postala pozornija na moralna i ekonomska nego na pitanja pogrešnoga nauka.

Ta je studija jedinstvena i po tome što se bavi stvarnošću Antikrista, što nas uvodi u temu otajstva zla. Poseban znak otajstva zla jest izvrtnje istine o grijehu te svodenje grijeha na samo moralnu kategoriju i na puku pogrešku. Antikrist izokreće spasenje koje dolazi od Krista. Apostazija je, prema Quinziju, započela od trenutka kad je Crkva započela s prilagodbom svijetu. Quinzio drži da je lažno govoriti da je grijeh već pobijeđen i uništen po Kristovoj mucu i smrti jer je činjenica da grijeh neprestano raste u svijetu. Prema njemu, u svijetu se nije dogodilo ništa odlučujuće za spasenje nakon Kristove žrtve na križu. Time Quinzio ne želi nijekati nauk Crkve, nego samo smatra da je najprikladnije suzdržati se od tvrdnje da je Krist pobijedio smrt. Predlaže dogmu o *otajstvu bezakonja*, čime bi se Crkva pripremila na stvarni i konačni trijumf nad grijehom i zlom. Time bi Crkva podignula na sigurnost vjere istinu da je u ovome svijetu sada na djelu Antikrist te o tome da se bez apokaliptičkoga Božjega suda ne može govoriti o kraljevstvu ljubavi i pravde ni o uništenju grijeha. U tom smislu Božju pobjedu još treba iščekivati i zazivati. No Crkva koja moli za miran i spokojan život na zemlji, umjesto da požuruje, još više oduljuje Gospodinov konačni dolazak. Odgađanje dolaska Božjega kraljevstva znači ekspanziju zla i grijeha. Sve to dovodi do pitanja što je s Božjim obećanjima nakon Kristove smrti i uskrsnuća. Uvriježeno teološko objašnjenje *već sada, ali još ne* za Quinzija je neprihvatljivo jer drugi dio objašnjenja služi za prekriva-

nje svih pitanja koja se nužno nameću. Za Quinzija, kako naglašava Vulić, u neispunjenosti obećanja – što se uvijek događa vidljivo, konkretno i tjelesno, o čemu svjedoči ispunjenje posebno starozavjetnih Božjih obećanja – nalazi se jedan od važnijih razloga zašto se danas uopće ne snalazimo s pojmom spasenja.

Jedna od paradoksalnih Quinzijevih tema koju nam posreduje Vulić jest tema Božjega poraza, kako je i naslov jedne njegove knjige. Božji poraz ima svoje korijene u Božjem razvlaštenju, odnosno u njegovoj kenozi. On promišlja o Božjem porazu polazeći od biblijske slike Boga ratnika koji vodi bitku s otajstvom bezakonja. Ulaskom u rat ulazi se u rizik. U tom smislu Bog se dovodi u mogućnost poraza. Zbog te neizvjesnosti, kako podcrtava Vulić, Quinzio piše o Bogu koji iščekuje sam svoje spasenje. Bog koji mora u rat očito nema moć nad svime i njegova providnost ne može upravljati svime. Razlog tomu jest otajstvo bezakonja, odnosno grijeh. U grijehu prvih ljudi izrečeno je prvo NE Božjoj volji u povijesti. Tu je riječ o činu Božje slobode kojim je on sam sebe razvlastio kako bi postao mogućnost za čovjeka kojega je stvorio. Time se Bog odrekao sigurnosti čovjekova prihvaćanja. Stvaranjem drugoga i drukčijega od sebe otvara se mogućnost odupiranja Božjoj volji te tako dolazi do rizika da se stvorenje okrene protiv Boga i da Božja volja ostane neispunjena. U Božjem razvlaštenju ili kenozi Quinzio vidi ključ čitanja i razumijevanja Sveto-

ga pisma i čitave povijesti čovječanstva i Crkve. Naime Božja kenoza znači da je Božji poraz put po kojem je Bog izabrao opet doći do svoga božanstva. Bog u početku svega izabire nemoć, zbog čega su neuspjesi i porazi ono što trajno prati povijest spasenja. No, ipak, Božji porazi imaju i svoj smisao. Oni su nada za čovjeka jer se on u svojim porazima i bolima može približiti Bogu. Zbog Božje je kenoze vjera u Krista postala mnogo težom i zahtjevnijom, jer je lakše vjerovati u Boga koji kraljuje u svojoj svemoći i slavi, nego u Boga koji izabire slabost i nemoć. Quinzio ide i korak dalje tvrdeći da je činjenica da nakon Kristova križa i uskrsnuća i dalje vladaju grijeh i smrt znak novoga Božjega razvlaštenja. *Bog se razvlastio uskrsne slave svoga Sina* i zato zlo u svijetu postoji na način kako je postojalo i prije, a spasenje koje je obećano u Kristu pojavljuje se kao još neostvareno. To znači da mi još uvijek živimo u dobu Božje kenoze.

U Kristovu uskrsnuću Quinzio vidi zalag nade. Ostvareno spasenje nije stvarnost koja će se ticati svih, nego je ono iznimka za mali broj vjernih ljudi. Taj mali broj su svi oni koji iz svojih poraza i promašaja vjeruju Kristu te se nadaju njegovu spasenju i njegovoj pobjedi u ratu s otajstvom bezakonja. S obzirom na spasenje ostalih Quinzio govori o spasenju maloga stada koje je naviješteno i obećano već ulaskom u obećanu zemlju. Imajući to u vidu, Vulić ističe da se Božji porazi ne odnose samo na povijest, nego i na vječnost: »Božji poraz je toliko Božji da ostaje uvijek u Bogu,

pa i nakon njegove pobjede nad otajstvom bezakonja. Zato je pakao vječan: 'Pakao je otvorena rana u Bogu, trajni znak njegove i naše nemoći.'« S obzirom na Božje poraze vjernik postaje nestrpljiv u svojoj nadi, što u njemu rađa najvažnije pitanje: *Hoće li nas Bog moći spasiti ili ne će?* Sama vjera jest rizik jer se nadamo Božjoj pobjedi i time našem spasenju, ali neizvjesnost ostaje, ne zna se za ishod rata. Stoga za Quinzija nada ostaje kao jedini čovjekov odgovor na dana Božja obećanja spasa. Sva Quinzijeva promišljanja, kako zaključuje Vulić, nisu izraz njegove sumnje, nego nade. Nemati nadu najveći je grijeh pred Bogom jer se time širom otvaraju vrata otajstvu bezakonja i tako se u povijesti pospješuje nove Božje poraze.

U *Zaključnim mislima*, svrstavajući se među one koji su pronašli autora kojega su tražili cijeli život te slijedeći smjerkaze onih koji su s Quinzijem prijateljevali, raspravljali o njemu ili jednostavno pisali, Vulić donosi kratke zaključne misli o Quinzijevim teološkim naglascima. Opisuje ga *kao kršćanina, a kao da to nije* jer se ne »razbacuje govorom o Božjoj svemoći i njegovu sveznanju, niti pretjeruje s temama Božjeg milosrđa i providnosti, čime zlo i patnja u svijetu postaju apsurdniji i zastrašujući«. Središnja tema Quinzijeva promišljanja i ono što ga tjera na promišljanje kršćanske vjere jest kašnjenje i odgađanje Gospodinova ponovnoga dolaska koji je obećao. Vulić podcrtava da nitko kao Quinzio ne pridaje toliko pozornosti tomu Gospodinovu kašnjenju. To nje-

govu vjeru u Boga čini nestrpljivom vjerom u konačno ispunjenje Božjega obećanoga spasenja. Vjernik je bitno određen kao iščekivatelj, a to je posebno očito u djelu i životu Sergia Quinzija. Quinzio se ne libi ni kritike Crkve koja danas pozitivno prosuđuje moderna vremena, a za Quinzija je moderno antikristovsko. Prilagođavajući se modernom svijetu, Crkva gubi iz vida *apokaliptičnost* dolaska Božjega kraljevstva.

Promišljajući o vjeri kao eshatološkom nestrpljenju kod Sergia Quinzija, Vulić nam je, zajedno sa svojim *Vergilijem*, pomogao upozoriti na to da se ono središnje za vjeru (iščekivanje i požurivanje dolaska ponovnoga Božjega dolaska) našlo pokopano u zaboravu i prilagodbama vjere. Promišljanja u studiji *Vjera kao eshatološko nestrpljenje. Ogled o Sergiu Quinziju* smjeraju otkopavanju onoga što je važno za vjeru te pozivaju na gorljivo zazivanje Božjega kraljevstva, na njegovo iščekivanje i požurivanje ostvarenja Božjih obećanja spasa.

Uz originalan pristup temama kao što su vjera, eshatologija, ekleziologija, apokaliptika te isprepletenost vjere i eshatologije doprinos te studije sastoji se u činjenici što Boris Vulić nevjerovatnom lakoćom i na jedinstven način budi zanimanje za teme koje bi vjernik najradije izbjegao jer ga plaše i jer *još nije vrijeme za njih*, a teologija ih u kompromisu sa zahtjevima modernoga svijeta najčešće drži na *stand by* aranžmanu. Među važnijim doprinosima te studije ističemo i činjenicu da Vulić dovodi u hrvatski govorni prostor posve novoga

i dosad nepoznatoga autora koji teološke teme ne promišlja na uvriježen način. Njegov način promišljanja dovodi vjernika u poziciju da se zajedno s njim pita, stavlja ga pred odluku, budi ga iz ravnodušnosti i metafizičkoga drijemeža te ga poziva da svojoj vjeri da priliku kako bi bila egzistencijalno živa vjera – u nadi protiv svake nade, odnosno – quinzijevski rečeno – u *beznadnoj nadi*. Vulićeva odluka da se uhvati ukoštac s tim misliocem jest hrabra i vrijedna poštovanja. S misliocem koji zbog svoga neuvriježenoga načina promišljanja jest i ostaje *stranac* u Crkvi i svijetu i koji pri tome nema nikakvo formalno teološko i filozofsko obrazovanje, čiju su misao neki proglasili čak i heretičnom. Hrabrost i priznanje time su veći zbog toga što je uspio sažeto, jasno, kritički, transparentno i odgovorno prikazati složenu i originalnu misao Sergia Quinzija i čitav njegov opus.

Držimo da autor pred nas izlaže stručno i relevantno djelo jer na znanstven i stručan način *otkopava* teme od kojih se danas mnogi, iz različitih razloga, jednostavno udaljavaju te prema njima

postaju sve ravnodušniji. Na tome djelu bit će zahvalni prije svega studenti teologije, kojima autor i posvećuje tu studiju, ali i svi oni koji žele odvažno promišljati svoju vjeru postavljajući si pitanja koja ih vode pred sam prag otajstva Boga i otajstva vlastite egzistencije. Iako Quinzio nije bio naklonjen ideji ekumenizma, njegov pristup paruziji mogao bi postati zajednička tema svim kršćanskim konfesijama. U tom smislu vidimo relevantnost te studije i za šire društveno-teološko područje.

U tekstu je upečatljiv autorov jedinstven i originalan stil pisanja, koji se ogleda i u jasnoći misli te u vjernim interpretacijama koje nam posreduje, kao i u načinu na koji to čini. Originalnost te studije, uz činjenicu da se prvi put na hrvatskome jeziku susrećemo s misliocem kao što je Sergio Quinzio, sastoji se i u tome što nam daje nove pristupe i nove poglede u razumijevanju eshatoloških pitanja povezanih s egzistencijalnim usvajanjem vjere. Zbog toga je doprinos te studije izniman i prepoznatljiv te je kao takav važan doprinos akademskoj i široj zajednici. **Hrvoje Kalem**